עין משפט נר מצוה

קעג א מיי' פ"ג מה' איסורי מזבח הל"ו והל' יא:
ב [מיי' שם פ"ד הל"ג]:
קעד ג מיי' פי"א מהל' טומאת צרעת הל' א:
ד [מיי' פ"ו מהל' טומאת צרעת הל"ד]:
קעה ה מיי' פי"ב מהל' בכורים הל"ד סמג עשין קמא טוש"ע יו"ד סי' שכא סעי' ח:
קעו ו מיי' פ"ט מהל' מאכלות אסורות הל"א סמג לאוין קמ טוש"ע יו"ד סי' פז סעיף א:
ז [מיי' פי"ח מהל' מעשה הקרבנות]:
קעז ח ט י מיי' פ"ב מהל' שחיטה הל' א סמג עשין סג:

◆

תוספות

הרי רובע ונרבע בעדים דבעלי חיים נינהו ואסירי. להכי נקט עדים דלאו על פי עד אחד או על פי בעלים אינם אסורין להדיוט ואם תאמר לפי' ר"ת דמפרש[ד] דשור הנסקל שרי בהנאה כל זמן שהוא חי אלא עד אחר הסקילה וכן נמי קאמר ברובע ונרבע אם כן קשה מהכא דמאי קאמר דבעלי חיים אסירי דמשמע אסורין בהנאה אף מחיים ולפי שיטתו לא נזכר כאן הנאה[ה] כלל אלא ה"פ לא מצינו בעלי חיים דאסירי כלומר שהזהיר הכתוב שלא לשוחטו כדי לאכול הבשר ופריך הרי רובע ונרבע דבעלי חיים נינהו ולא הזהיר הכתוב אלא לשוחטן כדי לאכול הבשר אבל ליהנות מהם כל זמן שהם חיים ודאי מותרי[ו]:

כל שעומד תוך העיר ויזרקנה חוץ לחומה. פי' הקונטרס דבשדה לא מהני שילוח דבעינן ושלח על פני השדה וקשה שהרי מלורע היה ונטהר חוץ לעיר שהרי אסור ליכנס לפנים מן החומה וי"ל דשמא אחר כפרה היה הכהן נושאה או הוא או שלוחו לעיר ומשלחה חוץ לעיר: **מה** שלי בשלך אסור. פי' בקונטרס אסור בהנאה לפי שאין להם מי יתירם דכיון דהוקדשו אינן יכולין להיות מותרים אלא ע"י זריקה מתרת בקדשים ואלו שנשחטו בחוץ אין נזרקין והקשה הר"מ דכמו כן מצינו שזריקה מועלה מידי מעילה ואפילו הכי אמרינן (מעילה דף יב.) קדשים שמתו יצאו מידי מעילה ואע"ג שלא נזרק הדם וכמו כן נאמר שהשחיטה תוציא מידי איסור אבל מן המי ויהיו מותרים באכילה לפיכך פירש הר"ס מה שלי בשלך אסור ואין להם תורת קדשים לעלות למזבח לפטור הבעלים אף שלך בשלי לא היה להם תורת חולין ולא חזו להתרה דשייך בהו דהיינו אכילה:

תלמוד לומר ושחטו ושחט אותו ושחט אותו. פי' בקונטרס דתלתי קראי צריכי חד לחיה וחד לעופות וחד לאיסור אכילה בדיעבד כדמפרש גמרא[ז] אם אינו ענין לשחיטה תניהו לאכילה דלבעלי מומין לא איצטריך קרא אף לשחיטה כדמפרש טעמא שהרי הוא מין הכשר והספר רוצה להביאו מסברא ולא צריך קרא אע"ג דבחיה נמי קאמר מרבה אני את החיה שישנה בשחיטה כבהמה משמע דבלאו קרא מייתי לה ויש לומר דה"ק מרבה אני את החיה בדוחק אי לאו קרא אבל כיון דאיכא קרא נוקי בה קרא אבל בעלי מומין יותר שוין שהן מין הכשר וישנו בשחיטה עוד י"ל ת"ל ושחטו ושחטו אותו ושחט אותו דמשמע דמצריך ג' קראי חד לבעלי מומין וחד לחיה וחד לעופות ולאיסור אכילה בדיעבד נפקי לה מקרא דתמימים דכי היכי דנפקא לן דאסירי לאכול תמימים מוזבחת ואכלת כמו כן נמי אסור הני מאחר דנפקא לן דאסור לשוחטן בעזרה דנאמר דקרא למה שאתה זובח קאי אכולהו:

אלמא

גמרא

מוקצה ונעבד דבעלי חיים נינהו ואסירי [א]כי אסירי לגבוה להדיוט מישרא שרי מתקיף לה רבי ירמיה הרי [א][ב]רובע ונרבע בעדים דבעלי חיים נינהו ואסירי אלא אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי לא מצינו רוב בעלי חיים שאסורים דבי ר' ישמעאל תנא דאמר קרא [1]ושלח (א) על פני השדה כשדה מה שדה מותרת אף האי נמי מותרת האי שדה להכי הוא דאתא ההוא מיבעי ליה לכדתניא [ב][ג]שדה שלא יעמוד ביפו ויזרקנה לים בגבת ויזרקנה למדבר ושלא יעמוד חוץ לעיר ויזרקנה בתוך העיר אלא כל שעומד בעיר ויזרקנה חוץ לחומה ואידך א"כ ניכתוב קרא שדה מאי השדה שמע מינה תרתי [ד]רבא אמר [ג]לא אמרה תורה שלח לתקלה: בשער נזיר: מנלן דאמר קרא [2]קדש יהיה גדל פרע שער ראשו [ד][ה]גידולו יהיה קדוש אי מה קדש תופס את דמיו ויוצא לחולין אף שער נזיר תופס את דמיו ויוצא לחולין מי קרינן קודש קדוש קרינן: בפטר חמור: נימא מתניתין דלא כר' שמעון דתניא [ה]פטר חמור [ו]אסור בהנאה דברי ר' יהודה ור' שמעון מתיר אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לאחר עריפה ודברי הכל: בשר בחלב: מנלן [ז]דתנא דבי ר' ישמעאל [3]לא תבשל גדי בחלב אמו ג"פ אחד [ו]איסור אכילה ואחד איסור הנאה ואחד איסור בישול מתניתין דלא כי האי תנא [ח]דתניא [ז]ר"ש בן [ט]יהודה אומר בשר בחלב אסור באכילה ומותר בהנאה שנאמר כי עם קדוש אתה לה' אלהיך לא תבשל גדי בחלב אמו ולהלן הוא אומר [4]ואנשי קודש תהיון לי מה להלן אסור באכילה ומותר בהנאה אף כאן אסור באכילה ומותר בהנאה: וחולין שנשחטו בעזרה: מנא הני מילי אמר ר' יוחנן משום ר' מאיר אמרה תורה שחוט (ב) לי בשלי ושלך בשלך מה שלי בשלך אסור [ח]אף שלך בשלי אסור אי מה שלי בשלך ענוש כרת אף שלך בשלי ענוש כרת אמר קרא [5]ואל פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן לה' ונכרת על קרבן ענוש כרת על חולין שנשחטו בעזרה אין ענוש כרת איכא למיפרך מה לשלי בשלך שכן ענוש כרת אלא אמר אביי מהכא [י] [6]ושחטו [7]ושחט אותו [8]ושחט אותו תלתא קראי יתירי מה תלמוד לומר לפי שנאמר [9]כי ירחק ממך המקום וזבחת ברחוק מקום [כ]אתה זובח ואי אתה זובח במקום קרוב פרט לחולין שלא ישחטו בעזרה ואין לי אלא תמימים הראוים ליקרב מנין לרבות בעלי מומין מרבה אני את בעלי מומים שכן מין [ל]המכשיר מנין לרבות את [ט]החיה מרבה אני את החיה שהיא בשחיטה כבהמה מנין [י]לרבות את העופות תלמוד לומר ושחטו ושחט אותו [מ]ושחט אותו יכול לא ישחוט ואם שחט יהא מותר תלמוד לומר כי ירחק ממך המקום וזבחת ואכלת מה שאתה זובח ברחוק מקום אתה אוכל ואי אתה אוכל מה שאתה זובח במקום קרוב פרט לחולין שנשחטו בעזרה ואין לי אלא תמימים הראוים

רש"י

מוקצה. בהמה [נ]שהוקצה לתקרובת ע"ז אסורה לגבוה כדאמר בתמורה (דף כח.) מן הבהמה[ס] להוציא את הרובע ונרבע מן הבקר להוציא את הנעבד מן הצאן להוציא את המוקצה. נעבד שהשתחוה לה: **רובע ונרבע בעדים.** דבני סקילה נינהו דכתיב (ויקרא כ) והרגת את האשה ואת הבהמה ונרבע דכתיב (שם) ואת הבהמה תהרוגו וילפינן לעיל (דף ט:) [ע]משנגמר דינו נאסר ואפילו שחטו ולהכי נקט בעדים דאינו נסקל בעד אחד דאמר מר (בב"ק דף מד:) כמיתת הבעלים כך מיתת השור: **יפו.** חומתה על הים: **בגבת.** חומתה על המדבר ורחמנא אמר שדה: **שעומד בתוך העיר ויזרקנה חוץ לחומה.** מדכתיב[פ] ושלח את הצפור החיה אל מחוץ לעיר מכלל דעומד בעיר ומשלחה אל החוץ דאי בעומד חוץ לעיר מאי ושלח אל מחוץ לעיר איכא הא מעיקרא קודם שילוח נמי התם קיימא: **רבא אמר.** סברא הוא שהמשולחת מותרת דלא אמרה התורה שלח לתקלה שתהא למכשול עון וילכדנה אדם ויאכלנה. וקרא דאמרן לעיל[צ] לרבות את המשולחת אסמכתא בעלמא היא: **אמר קרא קדש יהיה.** חסר וי"ו כתיב [ק]למידרש ביה קודש הוא וזה א' מן השלשה עשר במסורת חסרים: **קדוש קרינן.** להכי קרינן קדוש למעוטי דמיו שאין דין קדושה עליו. קודש משמע שם קדושה קדוש משמע הוא קדוש: **פלוגתא** דר' יהודה ור' שמעון בבכורות[ר]: **לאחר עריפה ודברי הכל.** דאמר התם ומודה רבי שמעון לאחר עריפה שהוא אסור וגמר עריפה עריפה מעגלה ערופה: **ומותר בהנאה.** דכתיב (שמות כב) לכלב תשליכון אותו: **שחוט שלי בשלי.** שחוט זבחי בחולי כדכתיב (ויקרא א) ושחט את בן הבקר וגו': **ושלך בשלך.** כדכתיב (דברים יב) וזבחת מבקרך ומצאנך וסיפיה דקרא בשעריך: **מה שלי בשלך אסור.** בהנאה דמי יתיר הנאה שנאסר בה מחיים אחרי שאין דמו נזרק: **ושחטו ושחט אותו ושחט אותו מה ת"ל.** שלש פרשיות סמוכות זו לזו בשלמים בראשונה כתיב ושחטו פתח אהל מועד ובשתים כתיב ושחט אותו מת"ל אלו שלשה מיעוטין דמשמע מכולהו זה נשחט בעזרה ולא אחר: **לפי שנאמר כי ירחק וזבחת.** ובא הכתוב להתיר להם בשר תאוה משיכנסו לארץ והם יתרחקו מן המשכן לפי שבמדבר לא הותרו לאכול שום בהמה הראויה להקרבה אלא על ידי הקרבה[ש]: **ברחוק מקום.** חוץ למקדש: **אתה זובח.** חולין שלך ואי אתה זובח בעזרה שהוא מקום הקרוב לו: ה"ג **פרט לחולין שלא ישחטו בעזרה: אלא תמימים.** [ת]והראויה להקרבה הכתוב מדבר דאילו בשאין ראויה להקרבה לא איתסר בשר תאוה דידהו במדבר: **שכן מין הכשר.** להקריב [א]כיון דדמי להו בהכי אתי [ב]למיגמר ליה במה מצינו להחמיר ולאסור: **שהיא בשחיטה כבהמה.** ואיתקש לפסולי המוקדשין בפרשה זאת אך כאשר יאכל את הצבי וגו' ודרשינן ליה בשחיטת חולין (דף כח.) מה פסולי המוקדשין בשחיטה אף צבי ואיל בשחיטה וכיון דבשחיטה איתקש להו איכא למיגמר נמי מינה שלא תהא שחיטה בעזרה דלכל דבר זביחה אסר רחמנא: **מנין לרבות את העופות.** שאין שחיטתן מפורשת בתורה[ג]: הכי גרסינן בתורת כהנים **תלמוד לומר ושחטו ושחט אותו ושחט אותו.** והכי נמי גרסינן בסיפרי ופירושא (ג)חד לחיה וחד לעופות וחד לאיסור אכילה בדיעבד. ודקתני מרבה אני את החיה הכי קאמר אי לא כתב קרא איכא למימר אתא לריבויא בדוחקא:

ת"ל

מסורת הש"ס

א) תוספתא דב"ק פפ"ה, ב) ת"כ פ' מצורע פרשה ב, ג) [ע' תוס' חולין קטו. ד"ה לא אמרה וכו' קושיא ופרוקא ולא הוזירו מ"ש רש"י הכא בד"ה רבא אמר וכו' וקרא דאמרן כו' אסמכתא בעלמא היא], ד) יומא סו: חולין קטו. קמ., ה) פסחים כב., ו) בכורות ט., ז) מכילתא סוף פ' משפטים חולין קטו:, ח) חולין קטו. בכורות י. מנחות קא., ט) [מרש"י לקמן נח. שכתב בד"ה בבשר בחלב ר' שמעון לטעמיה דאמר לעיל מותר בהנאה עכ"ל משמע דגרים כאן יוחאי אמנם בבכורות ובמנחות ובחולין איתא ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש], י) [ת"כ פרשת ויקרא פיסקא קסג], כ) ספרי פ' ראה, ל) ס"א הכשר, מ) [ושחט אותו (השני) ליתא בכת"י ובדפו"ר, וגם לא הובא ברש"ל, ונראה שנוסף בדפוסים מאוחרים ע"פ רש"י. אמנם עי' ריטב"א], נ) [בדפו"ר: שהוקלה], ס) [ויקרא א, ב], ע) [בדפו"ר: למשנגמר], פ) [ויקרא יד, נג. (בכנפי כתים)], צ) [בעמוד א], ק) נ"ל הוא קדש כתיב למידרש ביה קדוש הוא כו'. רש"ל, ר) [ט ע"ב], ש) [עי' חולין טז: - יח. פלוגתת רבי ישמעאל ורבי עקיבא בזה], ת) [בדפו"ר: והראוין, וכן בהמשך הדיבור בשאין ראוין], א) [בדפו"ר: וכיון], ב) [בדפו"ר: למימ'. ומהרש"ל מוחק לגמרי מיבה זו, ובדפו"מ הדפיסו למיגמר], ג) [חולין ד ע"א, וע"ש כז:], ד) [בב"ק מה. תוד"ה מכור, בסנהדרין עט: ד"ה בסור, ובזבחים ע: ד"ה אפילו], ה) יש להוסיף מחיים. (הר"ם מלעטסויא), ו) [וע"ע תוס' סנהדרין עט: ד"ה בסור שלא נגמר ותוס' זבחים ע: עא. ד"ה אפי' אתנן], ז) [בתוס' הרא"ש דאם], ח) [וכ"ה ברש"י דפו"ר, ועיין רש"ל, ומהרש"א],

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' דאמר קרא ושלח את הצפור החיה על פני: (ב) שם שחוט שלי: (ג) רש"י ד"ה ה"ג בת"כ וכו' ופירושא (חד לחיה וכו' בדיעבד) תא"מ ונ"ב פ"א חד לבעלי מומין וחד לחיה וחד לעופות ח):

◆

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

◆

תוס' רי"ד הזקן

מוקצה. בהמה שהוקצה להקרבת ע"ז. נעבד. שהשתחוה לה ואסירי לגבוה כדאיתא בתמורה [כח, א]. רובע ונרבע בעדים. דבני סקילה נינהו ואסורים לאחר שנגמר דינם. לתקלה. שאם ילכדנה אדם יאכלנה הילכך הואיל ואמרה ושלח ודאי מותרת היא. פלוגתא דר' יהודה ור' שמעון מפרש בבכורות [ט, א]. וקאמר התם דמודה ר' שמעון לאחר עריפה שהוא אסור בהנאה.

תורה אור השלם

1. וְהִזָּה עַל הַמִּטַּהֵר מִן הַצָּרַעַת שֶׁבַע פְּעָמִים וְטִהֲרוֹ וְשִׁלַּח אֶת הַצִּפֹּר הַחַיָּה עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה: ויקרא יד ז
2. כָּל יְמֵי נֶדֶר נִזְרוֹ תַּעַר לֹא יַעֲבֹר עַל רֹאשׁוֹ עַד מְלֹאת הַיָּמִם אֲשֶׁר יַזִּיר לַיְיָ קָדֹשׁ יִהְיֶה גַּדֵּל פֶּרַע שְׂעַר רֹאשׁוֹ: במדבר ו ה
3. רֵאשִׁית בִּכּוּרֵי אַדְמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תְבַשֵּׁל גְּדִי בַּחֲלֵב אִמּוֹ: שמות כג יט
ראשית בכורי אדמתך תביא בית יי אלהיך לא תבשל גדי בחלב אמו: שמות לד כו
לֹא תֹאכְלוּ כָל נְבֵלָה לַגֵּר אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ תִּתְּנֶנָּה וַאֲכָלָהּ אוֹ מָכֹר לְנָכְרִי כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תְבַשֵּׁל גְּדִי בַּחֲלֵב אִמּוֹ: דברים יד כא
4. וְאַנְשֵׁי קֹדֶשׁ תִּהְיוּן לִי וּבָשָׂר בַּשָּׂדֶה טְרֵפָה לֹא תֹאכֵלוּ לַכֶּלֶב תַּשְׁלִכוּן אֹתוֹ: שמות כב ל
5. וְאֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֱבִיאוֹ לְהַקְרִיב קָרְבָּן לַיְיָ לִפְנֵי מִשְׁכַּן יְיָ דָּם יֵחָשֵׁב לָאִישׁ הַהוּא דָּם שָׁפָךְ וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמּוֹ: ויקרא יז ד
6. וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ וּשְׁחָטוֹ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ויקרא ג ב
7. וְסָמַךְ אֶת יָדוֹ עַל רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ וְשָׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת דָּמוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ויקרא ג ח
8. וְסָמַךְ אֶת יָדוֹ עַל רֹאשׁוֹ וְשָׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת דָּמוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ויקרא ג יג
9. כִּי יִרְחַק מִמְּךָ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ לָשׂוּם שְׁמוֹ שָׁם וְזָבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאנְךָ אֲשֶׁר נָתַן יְיָ לְךָ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִךָ וְאָכַלְתָּ בִּשְׁעָרֶיךָ בְּכֹל אַוַּת נַפְשֶׁךָ: דברים יב כא

◆

גליון הש"ס

גמ' רשב"י אומר משום ר"ש (בן יוחאי). כן הוא בחולין קטו: